

Sergiu SÎRBU

lector al Catedrei „Drept privat”

a Academiei „Ștefan cel Mare”, a MAI, doctorand

PREVENIREA INFRACTIUNILOR DIN DOMENIUL DE ACTIVITATE COMERCIAL BANCAR

Rezumat

Articolul este dedicat studierii esenței prevenirii infracțiunilor din domeniul de activitate bancară. Prevenirea infracțiunilor din domeniul supus cercetării este un proces complicat și presupune o activitate multiaspectuală care poate fi realizată în diferite forme și la diferite niveluri de administrare socială. Amploarea și intensificarea ei este în strânsă legătură cu acele condiții sociale (în adevăratul sens al cuvântului), în care are loc funcționarea societății și care reglementează situația unui sau altui obiect de activitate preventivă. Cu această ocazie, în literatura de specialitate este specificat că „verigile de bază ale sistemului bancar, cu toate subdiviziunile structurale, reflectă clar situația societății și a relațiilor de piață în sistemul cărora funcționează băncile” [1, p. 5].

Cuvinte-cheie. prevenirea infracțiunilor, activitate comercial bancară, sistem bancar, profilactică, preîntâmpinare, acțiuni infracționale.

Summary

This article is dedicated to the essence of prevention the crimes regarding bank activities. Crime prevention form an area which is under investigation is a complicated process and a ultispectral activity which can be done in different forms and at different levels of social management. Its ampleness and intensification has a strong bond whit this social conditions (in the direct way it is said), in which the society is functioning and which regulates the situation of one or another object of preventive activity. Because of this in the special literature it's specified, that „the basic branches of the bank system with all its structural subdivisions... it's clearly reflecting the situation in the society and on the market, in the system of whom this banks has their activity” [1, p.5].

Keywords: prevention of crimes, commercial banking activity, bank system, prophylactic, prevention, criminal activity.

Introducere. Este recunoscut faptul că structura și principiile de bază ale organizării sistemului bancar din perioada sovietică se deosebea esențial de cele actuale. Specificul sistemului bancar sovietic, inclusiv forma de proprietate de stat a organizațiilor bancare, lipsa diversificării institutelor financiare ș.a.m.d., limita esențial posibilitatea atentărilor infracționale în domeniul de activitate respectiv. Predispunerea domeniului de activitate bancară la atentatele criminale s-a manifestat în perioada postsovietică, ceea ce a condiționat deosebita actualitate a problemelor, care sunt în strânsă legătură cu activități de contracarare a infracționalității în acest sector al economiei naționale.

Pentru reglementarea activității, care este îndreptată spre neutralizarea unor sau altor manifestări sociale negative și a efectelor survenite, specialiștii din domeniu au folosit diferiți termeni pentru formele și direcțiile ei: „profilactică”, „prevenire”, „preîntâmpinare”.

Metode și materiale aplicate. Pentru atingerea scopului stabilit, au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică: inductivă,

deductivă, comparativă logică, a analizei și sintezei, a comparației. A fost studiat cadrul normativ și doctrinar, literatura de specialitate în domeniul criminologiei și dreptului bancar atât național, cât și internațional.

Rezultate obținute și discuții. Luând în considerare diversitatea de conținut a noțiunilor sus-menționate și raportate la literatura de specialitate (criminologie), constatăm existența diferitor puncte de vedere. Unii autori consideră că termenii „profilactică” și „prevenire” se referă la diferite niveluri și forme de activitate cercetată [2, p.126]. Alți specialiști din domeniu vorbesc despre un caracter condiționat al acestor diferențieri, folosind tratarea mai pe larg a termenului „profilactică” [3, p. 109].

Nu mai puțin prezintă în literatura de specialitate este și tratarea pe larg a termenului „prevenire” [4, p. 221]. Astfel, în cadrul sistemului de prevenire se evidențiază trei direcții de aciviate care se completează una pe alta:

– înlăturarea (limitarea) manifestărilor și proceselor criminale, care sunt percepute în calitate de pricini și condiții la săvârșirea

infracțiunilor sau a altor tipuri de infracțiuni luate individual – profilactica;

- stabilirea persoanelor sau grupărilor, care sunt provocatoare la săvârșirea de infracțiuni, care au intenții criminale, și neutralizarea (înlăturarea) factorului hotărâtor în săvârșirea de infracțiuni – prevenirea de infracțiuni;
- întreruperea acțiunilor infracționale ale persoanelor concrete în faza pregătitoare sau la etapa de atentare – curmarea săvârșirii infracțiunii [5, p. 61].

În prezenta cercetare în calitate de fundament vor fi folosite reglementări de prevenire a infracțiunilor care au devenit clasice în criminologie, precum „un sistem de măsuri sociale și de stat, care sunt îndreptate spre înlăturarea, diminuarea și neutralizarea motivelor și condițiilor care duc la săvârșirea de infracțiuni”. Această definiție include o multitudine a formelor de activități: monitorizare, analiză, prognozarea de infracțiuni ca manifestare criminală, elaborarea și realizarea de măsuri menite să prevină infracționalitatea și totodată elucidarea și înlăturarea motivelor infracționale, exercitarea de influențe profilactice asupra persoanelor cu trecut infracțional, acordarea de ajutor populației în vederea apărării împotriva activităților ilicite.

Din aceste considerente, prevenirea infracțiunilor din domeniul de activitate comercial bancar este o folosire activă de către instituțiile sociale și de stat a unui sistem de obiective create pentru limitarea și înlăturarea motivelor, condițiilor și factorilor care determină această formă de infracționalitate și comitere a unor infracțiuni concrete, care atențază la activitatea bancară.

Prevenirea de infracțiuni, inclusiv din domeniul de activitate bancară, este privită ca un concurs de elemente care include: obiectul activității de prevenire; subiectele care îndeplinesc această activitate; măsurile de influență preventivă.

Obiectul generic al prevenirii infracțiunilor din domeniul de activitate bancară sunt manifestările criminale de nivel și caracter diferit, care influențează extinderea infracționalității, dinamica ei și structura unor forme luate individual de atentate infracționale asu-

pra domeniului respectiv de economie, inclusiv asupra activității persoanelor, ce trebuie să fie îndeplinită în conformitate cu legislația în vigoare.

Subiectele prevenirii sunt statul, organele de drept specializate, diferite organizații care îndeplinesc o administrare strict planificată sau desfășoară activități de prevenire.

În literatura de specialitate sunt prezentate cele mai diverse forme de clasificare a măsurilor sociale de prevenire a infracționalității: după nivelul, scopul și problematica implementării lor, după extinderea realizării lor, după efectul de influență, a caracteristicii de drept, după conținut, după obiectul și subiectul de influență [6, p. 103-143].

Foarte răspândit este punctul de vedere potrivit căruia componența de bază a sistemului de prevenire a infracționalității sunt măsurile sociale în general și măsurile speciale criminologice de prevenire a infracționalității.

Atribuirea la problematica supusă cercetării, de prevenire a infracționalității, a termenului „măsuri sociale privite în general”, este o activitate socială pozitivă de îmbunătățire a relațiilor sociale pe calea de soluționare a unor probleme sociale grave, economice și a altor probleme ale activității de zi cu zi a societății, care se reflectă pozitiv asupra stării infracționalității din domeniul de activitate bancară. La rândul său, prevenirea de infracțiuni, care se efectuează prin măsuri speciale de criminologie, este o activitate cu scop bine stabilit îndreptată spre anihilarea infracționalității din domeniul de activitate bancară.

Din punctul nostru de vedere, toate elementele sistemului de prevenire a infracționalității din domeniul de activitate bancară (măsuri, forme etc.) sunt aliniate într-un strict sistem numai în legătură cu activitatea subiectelor care au atribuție cu domeniul de activitate bancară.

Subiectele sistemului de stat care este creat actualmente în Republica Moldova sunt chemate a îndeplini unele activități de contracarare a infracționalității din domeniul de activitate bancară, în strictă conformitate cu diversificatele direcții de activitate în domeniul dat.

Printre subiectele sistemului de stat evi-

dențiem două categorii de bază:

- subiectele a căror activitate este în strânsă legătură cu apărarea unei bune activități de funcționare a organizațiilor sistemului bancar (Banca Națională, Ministerul Finanțelor etc.);

- subiectele care fac parte din sistemul organelor de drept (instanțele de judecată, procuratura, instanțele de arbitraj, Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne), a căror activitate este îndreptată spre constatarea, descoperirea și curmarea infracțiunilor din domeniul bancar.

Dorim să menționăm din start că în cercetarea respectivă nu ne-am pus ca scop cercetarea activității organelor respective, dar vom stăruia să da o caracteristică a acestor structuri, care îndeplinesc în mare parte activitatea de prevenire a infracționalității bancare.

Figura de bază din prima grupă de subiecte este Banca Națională a Republicii Moldova, care este un organ de reglementare și supraveghere bancară, care execută un control permanent asupra institutelor financiare pentru executarea și activitatea în conformitate cu legislația în vigoare, a actelor normative ale Băncii Naționale și a normativelor obligatorii stabilite. Acestei structuri i-au fost atribuite de către legiuitor împuterniciri de a stabili reguli obligatorii de efectuare a operațiunilor bancare. Structurile respective supraveghează sistemul de plăți și facilitează funcționarea eficientă a sistemului de plăți interbancare, organizează controlul intern, totodată stabilesc regulile de completare și prezentare nu numai a rezultatului statistic și contabil, ci și a altor informații care sunt prevăzute de legislația în vigoare [7].

Funcțiile de reglementare și supraveghere ale Băncii Naționale sunt realizate de către Departamentul de reglementare și supraveghere bancară în general și în special de către Direcția de supraveghere specială și din oficiu, care este parte componentă a structurii organizatorice a Băncii Naționale din Republica Moldova.

În teoria bancară națională persistă punctul de vedere potrivit căruia monopolizarea administrativă, legislativă și în mare parte

a funcțiilor judecătorești la nivelul cel mai înalt din sistemul bancar care se află în mâinile unui singur subiect nu permite a se efectua o politică efectivă în domeniul sectorului de economie respectiv.

Într-adevăr, interacțiunea care s-a creat pe parcursul anilor dintre Banca Națională și băncile comerciale, cu mari rezerve poate fi considerată optimală. Dependența neîndreptățită a băncilor comerciale de Banca Națională, care de multe ori realizează o politică incorectă față de structurile comerciale, reține esențial dezvoltarea sistemului bancar în general. Mai mult ca atât, putem să aderăm la punctul de vedere al specialiștilor din domeniu, potrivit căruia imperfecțiunea structurii sistemului bancar este nu un ultim factor de cauzalitate a crizelor financiare.

Având în vedere rolul Băncii Naționale în procesul de reglementare și supraveghere bancară, care în conformitate cu legislația în vigoare este îndreptat spre susținerea stabilității sistemului bancar și apărarea intereselor deponenților și creditorilor, nu putem trece cu vederea că deocamdată pentru băncile comerciale practic el se evidențiază în general printr-un flux enorm de directive și un control „ieșit din comun” care, printre altele, nu a adus încă o transparență în activitatea bancară. Cu toate acestea, așa cum a declarat Д. И. Аминов, „pentru o activitate normală a diferitor structuri comerciale este necesar ca, în primul rând, odată și pentru totdeauna, de stabilit «regulile de joc», care să nu poată fi schimbate de către aparatul de funcționari chiar dacă au un scop binevenit și, în al doilea rând, ignorarea acestor reguli trebuie să fie cercetate de către o terță persoană neinteresată” [8, p. 124].

La a doua grupă de subiecte ale sistemului de stat, investite cu atribuții de contracarare a infracționalității bancare, atribuim organele de drept, care sunt în calitate de purtători ai drepturilor și obligațiilor funcționale stabilite de lege, chemate a asigura îndeplinirea unui spectru larg de activități al prevenirii infracționalității bancare.

Activitatea de implementare a normelor de drept de către organele de drept este

îndreptată spre exercitarea funcțiilor de control al executării legii, tragerea persoanelor la răspundere penală sau administrativă, cu aplicarea sancțiunilor civile, administrative sau penale. În general, ea se realizează la nivel de prevenire specială.

Rolul procuraturii în sistemul organelor de stat de prevenire a infracționalității bancare este confirmat prin atribuțiile ei de control asupra executării legislației în vigoare, în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova, de către ministere, servicii și alte organe de stat executive, de către organele de stat legislative și executive, organe ale administrației publice locale, organele de securitate a statului și de persoanele cu funcții de răspundere, totodată de către organizațiile comerciale și necomerciale, veghează asupra respectării drepturilor și libertăților persoanelor fizice, veghează asupra respectării legii de către organele care desfășoară activitate operativă de investigații sau cercetare prealabilă [9].

Exercitând aceste atribuții, procurorii nu numai că soluționează situații de contracarare a comiterii unor asemenea genuri de infracțiuni, dar și pe calea exercitării controlului asupra activității altor organe de stat obligându-le indirect să-și îndeplinească obligațiile de contracarare a infracționalității, inclusiv în domeniul de activitate bancar. Mai mult ca atât, procuratura este chemată de a efectua supravegherea evidenței și a soluționării tuturor interpelărilor de comitere a infracțiunilor și fărădelegilor, de coordonare a activității organelor de drept, care efectuează contracararea infracționalității din acest sector al economiei etc.

Luând în considerare specificul pe care l-am enunțat al infracțiunilor din domeniul de activitate bancar putem trage concluzia că un loc deosebit în sistemul organelor care desfășoară activități de contracarare a acestui gen de infracțiuni îi aparține Ministerului Afacerilor Interne. Acest fapt este în strânsă legătură de cauzalitate cu specificul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu, al competenței sale care în conformitate cu legea [10] și alte acte normative de drept care îmbrățișează direcții de activitate precum: constatarea și limitarea

acțiunii factorilor criminogeni, care stau la baza comiterii de infracțiuni; luarea măsurilor pentru apărarea persoanelor fizice, asigurarea securității tuturor formelor de proprietate împotriva atentatelor infracționale; profilaxia infracțiunilor privind persoanele ale căror acțiuni ilicite ne oferă fundamentul ca în conformitate cu legislația în vigoare de a efectua un control asupra lor și de a lua măsuri cu caracter preventiv; identificarea persoanelor care intenționează sau desfășoară activități de pregătire pentru comiterea de infracțiuni sau deja desfășoară activități infracționale, curmarea acțiunilor infracționale; munca pe linia de profilaxie victimologică. Ca urmare, organelor afacerilor interne le-a fost încredințat, de către stat, un cerc foarte larg de obligații privind constatarea, prevenirea, curmarea, descoperirea și cercetarea infracțiunilor, comise în organizațiile care desfășoară activitate bancară.

Pentru realizarea acestor probleme în structura Inspectoratului General de Poliție funcționează subdiviziuni specializate în contracararea infracțiunilor economice. Activitatea lor în domeniul de prevenire a infracțiunilor bancare este îndreptată spre deservirea operativă a agenților economici; cercetarea la timp a cererilor și informațiilor care parvin în organele afacerilor interne de la persoane fizice sau persoane cu funcții de răspundere despre infracțiunile din organizațiile sectorului bancar; a măsurilor de cercetare operativă și compensarea prejudiciului material din dosarele penale administrate; activitatea procesual-penală în conformitate cu legislația în vigoare etc.

La obținerea de informații despre comiterea unor atentate infracționale în domeniul de activitate bancară colaboratorii acestei subdiviziuni au dreptul să primească de la băncile comerciale informații operative și dări de seamă, să ridice informația necesară privind resursele financiare, operațiile de creditare și finanțare, să pună sechestru pe aparatele de case, să ceară efectuarea obligatorie a controalelor, inventariere și revizii ale activităților economico-financiare.

Semnamentele infracțiunii care se comit în domeniul de activitate bancară se pot

manifesta în timpul efectuării reviziilor contabile, în urma verificărilor de către serviciile de securitate, cu ajutorul agenților sub acoperire, prin efectuarea măsurilor operative de verificare a plângerilor, în cercetarea efectuată asupra altor genuri de infracțiuni etc.

Un rol important în obținerea de informații concrete sunt și portalurile de informație ale organelor de stat și ale altor organizații ale societății civile, dar și portalurile de căutare a informațiilor specifice domeniului de activitate bancar.

În conformitate cu legea, [11] organele care desfășoară asemenea activitate pot crea și folosi sisteme informaționale specializate, orientate spre structurarea datelor despre persoane, evenimente, bunuri, alte obiecte sau procese, care pot contribui la prevenirea și descoperirea infracțiunilor, la căutarea infractorilor. Aceste sisteme asigură stocarea, păstrarea, transmiterea și eliberarea de informații la cererea organelor de drept și totodată este posibilă și reînnoirea informațiilor învechite.

O posibilitate relativ nouă în căutarea informațiilor, care poate fi accesată de oricine, în care s-ar regăsi unele componente ale activității infracționale este rețeaua internet, unde se publică liber informații ale diferitor organizații sau ale structurilor informaționale. Internetul oferă subdiviziunilor operative posibilități adăugătoare de stocare, sistematizare și cercetare a datelor care prezintă interes pentru activitatea operativă.

Din practica activității organelor afacerilor interne este de menționat că la elucidarea elementelor și cercetarea infracțiunilor din domeniul de activitate bancară apar un șir de dificultăți, care sunt condiționate de: constatarea complicată a faptului comiterii de infracțiune; fixarea complicată a urmelor infracțiunii; necesitatea de prelucrare a unui volum mare de informație; calificarea complicată a acțiunilor infracționale; lipsa cunoștințelor în domeniul economic și a deprinderilor din activitatea bancară, lipsa competenței și supraîncărcarea colaboratorilor organelor afacerilor interne; greșelile organizațiilor care efectuează auditul etc. În concluzie, din punctul de vedere ale mării majorității a specialiștilor din

domeniu, cercetarea cu succes a infracțiunilor din domeniul de activitate bancară este redusă semnificativ în funcție de împrejurările concrete de comitere a infracțiunii.

Concluzie. În procesul exercitării sarcinilor lor specifice, organele de drept contribuie esențial la prevenirea criminalității. Pentru unele din ele prevenirea infracțiunilor și a altor încălcări de lege constituie o obligațiune primordială [12, p. 110]. În activitatea subdiviziunilor organelor afacerilor interne există și o serie de alte probleme, marea majoritate din ele fiind în strânsă legătură de cauzalitate cu slaba finanțare a Ministerului Afacerilor Interne. Cu toate acestea, economisind pe seama dezvoltării serviciilor operative, care suferă de o insuficiență a resurselor materiale întru efectuarea activităților de cercetare și a măsurilor operative de căutare, statul pierde posibilități imense de a contracara infracționalitatea economică în general și, printre altele, colaboratori calificați. Considerăm că modificarea principiilor de salarizare în concordanță cu dezvoltarea tehnico-materială, inclusiv diferențierea stimulării materiale în funcție de rezultatele obținute și calitatea muncii ar duce la activizarea activității tuturor colaboratorilor serviciului operativ, cointeresarea în atingerea rezultatelor pozitive pe fiecare dosar în parte și atragerea în rândurile colaboratorilor organelor de drept a unui contingent de persoane de înaltă calificare.

Nu mai puțin actuală este problema colaborării instituționale. După cum este de observat, mecanismul comiterii de infracțiuni care atentează la diferite ramuri ale economiei naționale în condițiile actuale a suferit schimbări esențiale. Astfel, în strânsă legătură cu comiterea infracțiunilor împotriva vieții și sănătății persoanelor și a proprietății acestea se află activitatea comercială ilegală, luarea de mită, darea de mită și alte acțiuni ilegale. Totodată, infracțiunile săvârșite împotriva vieții și sănătății persoanei de cele mai dese ori sunt comise din motive precum: împărțirea domeniilor de influență economică între grupările criminale; monopolizarea activității în unele ramuri sau subramuri ale economiei naționale etc. Din acest considerent activita-

tea agenturii subdiviziunilor operative trebuie să fie bazată pe un schimb intens de informații cu alte servicii operative a căror activități se intersectează cu constatarea, cercetarea și descoperirea infracțiunilor comise în domeniul de activitate bancară sau esența cărora constă în identificarea persoanelor care prezintă interes operativ în sfera criminală, cu folosirea ultimelor în descoperirea figuranților din domeniul activității infracționale bancare.

Bibliografie

1. Кунин Я.А., Банковское право США, Москва, 1992, с. 5.
2. Аванесов Г.А., Криминология, Москва, 1984, с. 126.
3. Бурлаков В.Н., Орехов В.В., Индивидуальное предупреждение преступлений, Ленинград, 1988, с. 109.
4. Алексеев А.И., Криминология и профилактика преступлений: Учебник, Москва, 1989, с. 221.
5. Голина В.В., Криминологическая профилактика, предотвращение и пресечение преступлений, Киев, 1980, с. 61.
6. Кудрявцев В.Н., Эминов В.Е., Криминология, Москва, 1997, с. 103-143
7. Legea cu privire la Banca Națională a R. M. nr. 548-XIII din 21.07.1995 art. 1-5
8. Аминов Д.И. Уголовно-правовая охрана кредитно-финансовых отношений.- Челябинск, 1999.-p.124.
9. Legea cu privire la procuratură nr. 294 XVI din 25 decembrie 2008.
10. Legea cu privire la poliție și statutul polițistului nr. 320 din 27 decembrie 2012.
11. Legea cu privire la activitatea operativă de investigații nr. 45 XIII din 12.04.1994.
12. LARII Iurie, Criminologie, Chișinău, Ed. „Elena V.I.” 2004, p.110.

RECENZENT: Iurie LARII, doctor în drept, conferențiar universitar